

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA

EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA ÚČETNICTVÍ

Sociální pojištění OSVČ v České republice

The Social Insurance of Self Employed Persons in the Czech Republic

Student: Lada Vavrošová

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Yvetta Pšenková, Ph.D.

Ostrava 2013

Zadání bakalářské práce

Student: **Lada Vavrošová**
Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: 6202R049 Účetnictví a daně
Specializace: 00 Účetnictví a daně
Téma: Sociální pojištění osob samostatně výdělečně činných v České republice
Social Insurance of Self Employed Persons in the Czech Republic

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Teoretické aspekty sociálního pojištění
3. Sociální pojištění osob samostatně výdělečně činných v České republice
4. Praktická aplikace sociálního pojištění osob samostatně výdělečně činných
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

DUCHÁČKOVÁ, Eva. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 3. vyd. Praha: Ekopress, 2009. 224 s. ISBN 978-80-86929-51-4.

VANČUROVÁ, Alena a Stanislav KLAZAR. *Sociální a zdravotní pojištění – úvod do problematiky*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2008. 121 s. ISBN 978-80-7357-381-2.

ŽENÍŠKOVÁ, Marta. *Pojistné na sociální zabezpečení zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ, dobrovolně důchodově pojištěných s komentářem a příklady k 1. 1. 2012*. 4. vyd. Olomouc: ANAG, 2012. 151 s. ISBN 978-80-7263-735-5.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Yvetta Pšenková, Ph.D.**

Datum zadání: 23.11.2012

Datum odevzdání: 10.05.2013

Ing. Jana Hakalová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení o samostatném vypracování bakalářské práce

Prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci, kromě příloh vypracovala samostatně a všechny použité zdroje jsem uvedla v seznamu použité literatury.

V Ostravě dne 10. 5. 2013

Lada Vavrošová

OBSAH

1	Úvod.....	5
2	Teoretické aspekty sociálního pojištění	6
2.1	Sociální pojištění v ČR.....	6
2.2	Důchodové pojištění	7
2.2.1	Účast na pojištění.....	8
2.2.2	Konstrukce dávek	9
2.2.3	Pojistná rizika	9
2.2.4	Starobní důchod	10
2.2.5	Invalidní důchod	13
2.2.6	Vdovský a vdovecký důchod.....	13
2.2.7	Sirotčí důchod	14
2.2.8	Důchodové a penzijní spoření.....	15
2.3	Nemocenské pojištění.....	21
2.3.1	Účast na pojištění.....	21
2.3.2	Dočasná pracovní neschopnost.....	21
2.3.3	Druhy dávek.....	22
3	Sociální pojištění osob samostatně výdělečně činných v České republice.....	26
3.1	OSVČ.....	26
3.2	Pojistné na sociální zabezpečení OSVČ	28
3.2.1	Ohlašovací povinnost.....	28
3.2.2	Vyměřovací základ	29
3.2.3	Sazby pojistného	32
3.2.4	Platba pojistného.....	33
3.2.5	Zálohy na pojistné.....	33
3.3	Přehled o příjmech a výdajích OSVČ.....	34
3.4	Důchody a dávky nemocenského pojištění OSVČ.....	35

4	Praktická aplikace sociálního pojištění osob samostatně výdělečně činných.....	36
4.1	Výpočet výše sociálního pojištění	36
4.1.1	Účtování.....	39
4.2	Výpočet výše nemocenských dávek v době dočasné pracovní neschopnosti a výše peněžitě pomoci v mateřství poskytovaných OSSZ.....	39
4.3	Výpočet důchodů	43
5	Závěr	45
	Seznam použité literatury	47
	Seznam zkratk.....	49
	Seznam tabulek.....	50
	Seznam obrázků.....	51
	Seznam grafů	52
	Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	
	Seznam příloh	
	Jednotlivé přílohy	

1 Úvod

Bakalářská práce je zaměřena na téma Sociální pojištění OSVČ v České republice. Tato oblast pojištění se týká každého jedince provozujícího podnikatelskou činnost žijícího v České republice i mimo ní, ať ve formě placení pojistného nebo přijímání dávek.

Cílem celé bakalářské práce je podle platných právních předpisů k 1. 1. 2013 seskupení odborných informací týkající se problematiky sociálního pojištění v České republice pro osoby samostatně výdělečně činné pro aktuální rok s uvedením změn oproti předchozích let především proti roku 2012.

Po všeobecném úvodu následuje v druhé kapitole práce zaměření na teoretické aspekty týkající se tohoto tématu a podrobný popis jednotlivých částí sociálního pojištění. V rámci podkapitoly důchodového pojištění je práce soustředěna na velmi aktuální téma penzijního a důchodového spoření. Dnešní důchodový systém není dostatečně financován o čem vypovídá i schodek důchodového účtu v roce 2012, který se pohybuje okolo 45 miliard Kč. Tato situace je vyvolávána demografickým vývojem lidstva, a to prodlužování délky vyplácení důchodů související s dožíváním vyššího věku obyvatelstva a snižování porodnosti dětí. To má za následek snižování počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva, které ze své výdělečné činnosti odvádí důchodové pojištění, z kterého jsou následně vypláceny důchody. V roce 2012 připadalo v průměru na jednoho důchodce 1,8 ekonomicky aktivního obyvatelstva. Odhad pro rok 2050 je snížení ekonomicky aktivního obyvatelstva z 1,8 na 1,2 na jednoho důchodce. Úmyslem důchodové reformy je rozložení úspor nejen do jednoho zdroje – státní průběžný pilíř, ale do dalších zdrojů, aby došlo k rozdělení rizik.

Třetí kapitola je již specifikována na osoby samostatně výdělečně činné v souvislosti s důchodovým a nemocenským pojištěním.

Ve čtvrté kapitole jsou aplikovány teoretické znalosti získané během studia a zpracovávání teoretické části na individuálních příkladech.

Při zpracování bakalářské práce jsou využity metody popisu, analýzy, syntézy a komparace.

2 Teoretické aspekty sociálního pojištění

2.1 Sociální pojištění v ČR

Sociální pojištění je významnou příjmovou a zároveň výdajovou složkou státního rozpočtu vedené na samostatném účtu u centrální banky České republiky tedy České národní banky. Slouží na úhradu dávek pro zmírnění následků životních situací poplatníků.

Sociální pojištění vychází z těchto právních předpisů:

- zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení,
- zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení,
- zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti,
- zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění,
- zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.

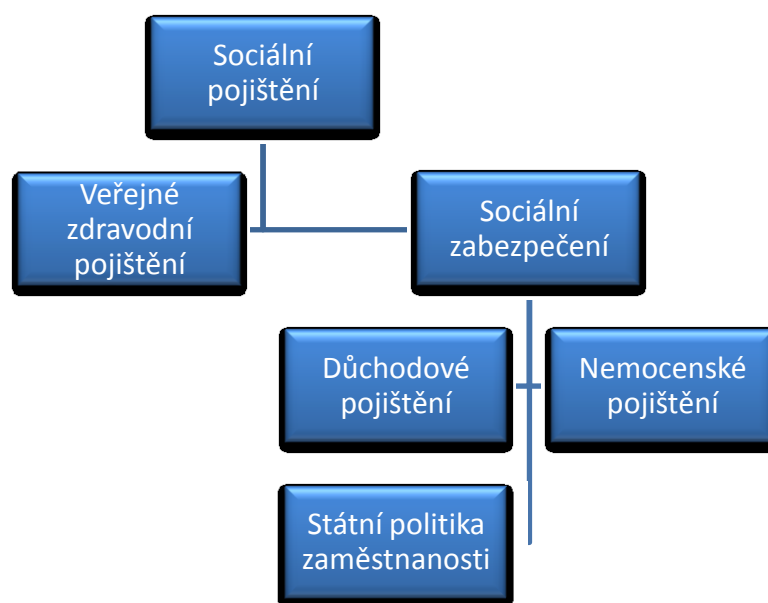
Pilíře sociálního zabezpečení v České republice jsou:

- povinné sociální pojištění,
- státní sociální podpora,
- sociální pomoc.

Sociální pojištění se skládá z pojistného na:

- důchodové pojištění,
- pojistné na státní politiku v nezaměstnanosti,
- nemocenské pojištění.

Obr. 2.1 – Jednotlivé části systému sociálního pojištění v ČR

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných z knihy *Sociální a zdravotní pojištění - úvod do problematiky*, Alena Vančurová a Stanislav Klazar

Orgány sociálního zabezpečení jsou:

- Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- Česká správa sociálního zabezpečení,
- okresní správa sociálního zabezpečení,
- Ministerstva obrany,
- Ministerstvo vnitra,
- Ministerstvo spravedlnosti.

Povinnost platit pojistné se vztahuje na:

- zaměstnance,
- zaměstnavatele,
- osoby samostatně výdělečně činné,
- osoby dobrovolně důchodově pojištěné.

2.2 Důchodové pojištění

Je prvním pilířem důchodového systému, který je také nazýván průběžný pilíř, na kterém se podílí ekonomicky aktivní obyvatelstvo. Průběžný je nazýván z důvodu, že peněžní prostředky nejsou ukládány po celou dobu platby pojistného na účtech jednotlivých osob

v státním rozpočtu, ale jsou neustále vypláceny stávajícím lidem dosahujících důchodového věku.

2.2.1 Účast na pojištění

Osoby, které vykonávají výdělečnou činnost zakládající povinnost účastnit se na důchodovém pojištění musí být účastny na tomto pojištění. Dobrovolná účast na důchodovém pojištění je na rozhodnutí každého jedince staršího 18 let pokud splní podmínky stanovené zákonem.

Podmínky pro dobrovolnou účast na pojištění jsou uvedeny v § 6 zákona č. 155/1955 Sb., o důchodovém pojištění v platném znění a týkají se osob starších 18 let, jestliže podali přihlášku k účasti na pojištění. Účast na tomto pojištění se týká doby jejich:

- vedení v evidenci krajské pobočky Úřadu práce jako uchazeče o zaměstnání, pokud jim po dobu této evidence nenáleží podpora v nezaměstnanosti nebo podpora při rekvalifikaci,
- soustavné přípravy na budoucí povolání studiem na střední nebo vysoké škole v České republice,
- výdělečné činnosti v cizině po 31. prosinci 1995, za dobu přede dnem podání přihlášky je účast na pojištění možná nejvýše v rozsahu dvou let bezprostředně před tímto dnem,
- výkonu dlouhodobé dobrovolnické služby na základě smlouvy uzavřené s vysílající organizací podle zvláštního právního předpisu; za dobu přede dnem podání přihlášky je účast na pojištění možná nejvýše v rozsahu dvou let bezprostředně před tímto dnem,
- činnosti v České republice ve prospěch zahraničního zaměstnavatele, za dobu přede dnem podání přihlášky je účast na pojištění možná nejvýše v rozsahu dvou let bezprostředně před tímto dnem,
- výkonu funkce poslance Evropského parlamentu, zvoleného na území České republiky,
- pobytu v cizině, po kterou následovaly svého manžela, který v cizině působil v diplomatických službách České republiky.¹

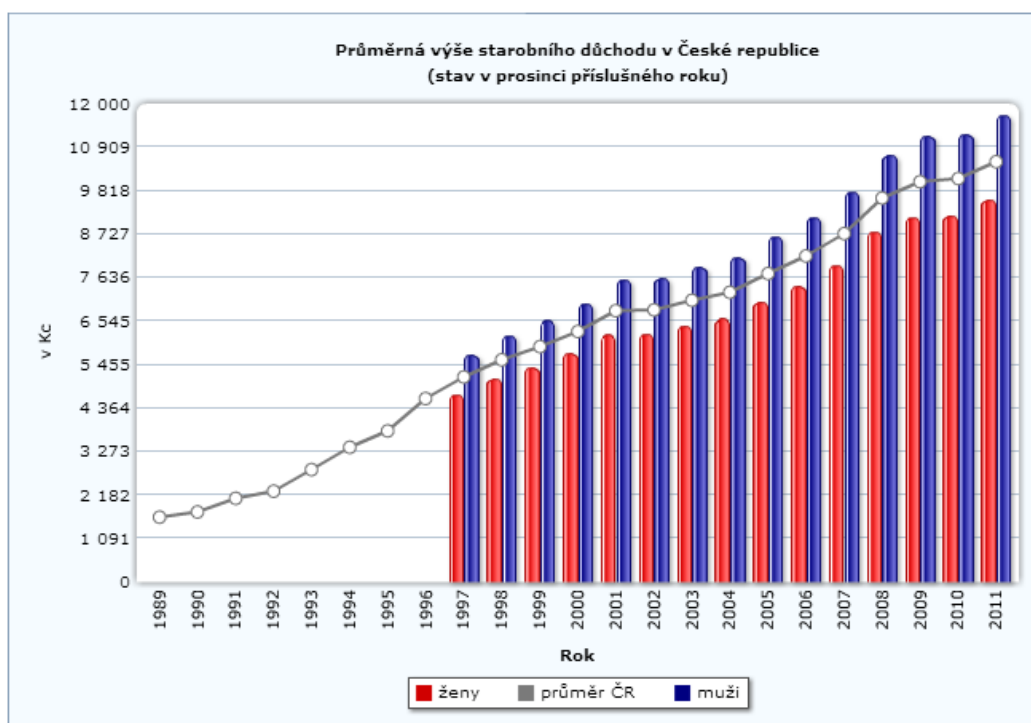
¹ <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/duchodpoj/cast2.aspx>

2.2.2 Konstrukce dávek

Celková dávka se skládá ze základní a z procentní výměry. Základní výměra je stanovena procentní sazbou z průměrné mzdy a procentní výměra se stanoví procentní sazbou z vypočteného vyměřovacího základu.

Valorizace důchodů – stejně jako ostatní důchody (invalidní, vdovský, vdovecký a sirotčí) se v ČR téměř každý rok navyšují. K úpravám důchodů slouží právě valorizace, která vychází ze zákona. Výše částky, o kterou bude důchod zvýšen, je závislá na rozhodnutí ministerstva práce a sociálních věcí.

Obr. 2.2 – Průměrná výše starobního důchodu v České republice

Zdroj: http://www.czso.cz/csu/dyngrafy.nsf/graf/cr_od_roku_1989_duchod

2.2.3 Pojistná rizika

Důchodové pojištění je založeno na principu ochrany osob, které jsou dlouhodobě postiženy nějakou sociální situací.

Těmito životními situacemi může být:

- stáří,
- invalidita,
- ovdovění nebo osiření.

Z důchodového pojištění se poskytují tyto dávky:

- starobní důchod,
- invalidní důchod,
- vdovský a vdovecký důchod,
- sirotčí důchod.

2.2.4 Starobní důchod

Starobní důchod je základní a nejčastěji vyplácená dávka ze systému důchodového pojištění. Jedná se o peněžní dávku vyplacenou v důchodovém věku, na zajištění potřeb jedince. Zásadou pro získání starobního důchodu jsou dvě podmínky a to získání stanovené doby pojištění a dosažení určitého věku stanoveného v zákoně č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Existují dva typy starobních důchodů a ty se rozlišují podle podmínek vzniku na:

- **řádný starobní důchod**, na který má pojištěnec nárok získal-li potřebný počet let pojištění a zároveň dosáhl důchodového věku,
- **předčasný starobní důchod**, o který si může pojištěnec požádat před dovršením důchodového věku, avšak tímto odchodem do předčasného důchodu dochází ke snížení procentní výměry důchodu pojištěnce. Do roku 2010 existovaly dva typy předčasného starobního důchodu a to dočasný a trvalý, od 1. ledna 2010 zákon upravuje už jen jeden předčasný starobní důchod.

Dle § 29 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, má pojištěnec nárok na starobní důchod, jestliže získal dobu pojištění nejméně:

- 25 let a dosáhl aspoň věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod (dále jen „důchodový věk“) před rokem 2010,
- 26 let a dosáhl důchodového věku v roce 2010,
- 27 let a dosáhl důchodového věku v roce 2011,
- 28 let a dosáhl důchodového věku v roce 2012,
- 29 let a dosáhl důchodového věku v roce 2013,
- 30 let a dosáhl důchodového věku v roce 2014,
- 31 let a dosáhl důchodového věku v roce 2015,
- 32 let a dosáhl důchodového věku v roce 2016,

- 33 let a dosáhl důchodového věku v roce 2017,
- 34 let a dosáhl důchodového věku v roce 2018,
- 35 let a dosáhl důchodového věku po roce 2018.

Pojištěnec má nárok na starobní důchod před dosažením důchodového věku, jestliže získal dobu pojištění stanovenou podle § 29 odst. 1 nebo 3 a

- dosáhl alespoň věku 60 let, pokud jeho důchodový věk činí alespoň 63 let, nebo
- do dosažení důchodového věku mu ode dne, od něhož se starobní důchod přiznává, chybí nejvýše 3 roky, pokud jeho důchodový věk je nižší než 63 let.

Důchodový věk:

- u pojištěnců narozených před rokem 1936 (u této skupiny k žádné změně nedochází)
 - důchodový věk u mužů činí 60 let,
 - důchodový věk u žen činí:
 - 53 let, pokud vychovaly alespoň 5 dětí,
 - 54 let, pokud vychovaly alespoň 3 nebo 4 děti,
 - 55 let, pokud vychovaly alespoň 2 děti,
 - 56 let, pokud vychovaly alespoň 1 dítě,
 - 57 let,
- u pojištěnců narozených v období let 1936 až 1977 dle Přílohy č. 1
- u ročníků narozených po roce 1977 se důchodový věk stanoví tak, že se k věku 67 let přičte takový počet kalendářních měsíců, který odpovídá dvojnásobku rozdílu mezi rokem narození pojištěnce a rokem 1977.²

a) Řádný starobní důchod

Základní výměra řádného starobního důchodu je pro rok 2013 ve výši 2 330 Kč za měsíc. Procentní výměra je stanovena za každý celý rok doby důchodového pojištění ve výši 1,5 % z výpočtového vyměřovacího základu podle získané doby pojištění, do doby než pojištěnec dosáhne nároku na starobní důchod. Tato procentní sazba se však sníží na 1,2 procentní body, je-li pojištěnec účasten na penzijním připojištění v druhém pilíři. Tento vyměřovací základ nebo také osobní vyměřovací základ je tvořen měsíčním průměrem všech příjmů dosažených v rozhodném období, které pro rok 2013 je rozmezí let 1986 až 2012. Do

² <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/starobni-duchody.htm>

důchodu se započítávají všechny příjmy z nichž se odvádí pojistné na sociální pojištění vč. náhrady mzdy po skončení pracovní neschopnosti náležící pojištěnci za pracovní úraz nebo nemoc z povolání.

Kromě základního výpočtu starobního důchodu můžou nastat další 3 situace, a to:

- pojištěnec dosáhl nároku na starobní důchod, ale i přesto jej nepobírá a nadále vykonává svou výdělečnou činnost, v tu chvíli se za každých 90 dnů výdělečné činnosti navyšuje procentní výměra o 1,5 % (do prvního pololetí roku 2001 byla tato výměra pouze 1 %),
- pojištěnec dosáhl nároku na starobní důchod, stále vykonává svou výdělečnou činnost a pobírá pouze jednu polovinu důchodu, na který má nárok, zvyšuje si starobní důchod o 1,5 % výpočtového základu za každých 180 kalendářních dní vykonávané výdělečné činnosti (tato varianta platí teprve od 1. ledna 2010)
- od 1. ledna 2010 je také možnost pobírat starobní důchod v plné výši a nadále vykonávat výdělečnou činnost (do tohoto roku byl nárok na výplatu starobního důchodu omezen podmínkou, při které vykonávaná výdělečná činnost v pracovněprávním vztahu musela být sjednána na dobu určitou nejdéle v délce 1 roku). Tomuto pojištěnci se zvyšuje starobní důchod o 0,4 % výpočtového základu za každých 360 kalendářních dní výdělečné činnosti. Na toto zvýšení má nárok pouze co 2 roky výdělečné činnosti, nebo po ukončení této vykonávané činnosti.

Do této doby, kdy je výdělečná činnost vykonávaná po vzniku nároku na starobní důchod se nezapočítává doba neplaceného volna, doba pracovní neschopnosti a doba po kterou pojištěnec pobírá dávky nemocenského pojištění.

b) Předčasný starobní důchod

Základní výměra předčasného starobního důchodu je stejná jako u řádného starobního důchodu a tedy pro rok 2013 je ve výši 2 330 Kč měsíčně. Procentní výměra je stanovena za každý celý rok doby důchodového pojištění ve výši 1,5 % z výpočtového vyměřovacího základu nebo v případě účasti pojištěnce na penzijním připojištění v druhém pilíři ve výši 1,2 % z výpočtového vyměřovacího základu. Takto stanovená výše se za každých započatých 90 kalendářních dnů, od kterého si pojištěnec přiznává starobní důchod do dosažení důchodového věku sníží:

- za prvních 360 kalendářních dnů o 0,9 % výpočtového základu,

- za období 361. až 720. kalendářních dne o 1,2 % výpočtového základu,
- za období od 721. kalendářního dne o 1,5 % výpočtového základu.

2.2.5 Invalidní důchod

Občané, kteří v důsledku nepříznivého zdravotního stavu ztratili způsobilost pracovat a nebo jejichž způsobilost k práci byla výrazně snížena, jsou ze systému důchodového pojištění zabezpečeni formou invalidních důchodů. Jedná se tedy o dávky podmíněné dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem.³

Pojem invalida se vysvětluje v České republice jako: porucha zdraví dlouhodobého až trvalého charakteru, která má za následek relevantní pokles nebo ztrátu schopnosti pracovat.⁴

Pojištěnec je invalidní pokud jeho pracovní schopnost poklesla:

- a) nejméně o 35 %, avšak nejvíce o 49 % - jedná se o invaliditu prvního stupně,
- b) nejméně o 50 %, avšak nejvíce o 69 % - jedná se o invaliditu druhého stupně,
- c) nejméně o 70 % - jedná se o invaliditu třetího stupně.⁵

Výše invalidního důchodu se skládá ze dvou částí, kde základní výměra důchodu činí 9 % průměrné mzdy měsíčně a procentní výměra je za každý celý rok doby pojištění:

- a) 0,5 % výpočtového základu měsíčně, jedná-li se o invalidní důchod pro invalidu prvního stupně,
- b) 0,75 % výpočtového základu měsíčně, jedná-li se o invalidní důchod pro invalidu druhého stupně,
- c) 1,5 % výpočtového základu měsíčně, jedná-li se o invalidní důchod pro invalidu třetího stupně.⁶

2.2.6 Vdovský a vdovecký důchod

Je dávka důchodového pojištění, kdy zemře jeden z manželů, na udržení chodu domácnosti a na výchovu dětí.

³ KAHOUN, Vilém a kol. *Sociální zabezpečení – vybrané kapitoly*. Praha: Triton, 2009. 445 s. ISBN 978-80-7387-346-2

⁴ ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální zabezpečení I*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. 352 s. ISBN 978-80-247-3724-9

⁵ ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální zabezpečení I*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. 352 s. ISBN 978-80-247-3724-9

⁶ ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální zabezpečení I*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. 352 s. ISBN 978-80-247-3724-9

Vdova či vdovec má nárok na důchod v případě, že manžel/manželka:

- byl/a poživitelem starobního nebo invalidního důchodu,
- splnil ke dni smrti podmínky potřebné k získání starobního nebo invalidního důchodu a nebo zemřel na pracovní úraz.

Vdovský a vdovecký dočasný důchod se vyplácí po dobu jednoho roku a poté se vyplácí trvalý důchod pokud:

- a) pečuje o nezaopatřené dítě,
- b) pečuje o dítě, které je závislé na péči jiné osoby II., III., nebo IV. stupně,
- c) pečuje o svého rodiče nebo rodiče zemřelého manžela, který s ní žije v domácnosti a je závislý na péči jiné osoby II., III., nebo IV. stupně,
- d) je invalidní ve III. stupni, nebo
- e) dosáhla alespoň věku o 4 roky nižšího, než činní důchodový věk pro muže stejného data narození nebo důchodového věku, je-li důchodový věk nižší ⁷

Nárok na trvalý vdovský nebo vdovecký důchod vznikne znovu, po 1. roce pokud maximálně do 2 let splní jednu z výše zmíněných podmínek.

Výše vdovského a vdoveckého důchodu se skládá ze dvou částí a to základní a procentní. Základní výměra je 9 % průměrné mzdy měsíčně a procentní výměra je 50 % starobního nebo invalidního důchodu pro invalidu třetího stupně na který by měl zemřelý manžel (manželka) nárok.

2.2.7 Sirotčí důchod

Sirotčí důchod je druh pozůstalostního důchodu, na který má nárok nezaopatřené dítě, jestliže zemřel jeho rodič nebo osvojitel.

Základní výměra sirotčího důchodu je 9 % průměrné mzdy měsíčně a výše procentní výměry činí 40 % výměry starobního nebo invalidního důchodu pro invalidu III. stupně na který by měl zemřelý nárok v době smrti. Do 18. let věku dítěte se důchod vyplácí rodiči, v plnoletosti náleží sirotkovi po podání žádosti na ČSSZ.

⁷ ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální zabezpečení I*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. 352 s. ISBN 978-80-247-3724-9

2.2.8 Důchodové a penzijní spoření

Důchodový systém funguje dlouhou dobu na principu průběžného financování ve smyslu povinného důchodového pojištění spadajícího do I. pilíře, z kterého jsou vypláceny nynější starobní důchody penzistům. Platí pro všechny účastníky starší 18 let, kteří mají trvalý pobyt na území České republiky a uzavřeli písemnou smlouvu s penzijním fondem, který se podílí na důchodovém pojištění. Od tohoto pilíře nelze žádným způsobem odstoupit a nárok na výplatu vzniká po dosažení důchodového věku a potřebné doby pojištění ve formě starobních důchodů. V roce 1994 vznikl III. pilíř a to penzijní připojištění se státním příspěvkem, který platil až do konce roku 2012. 1. ledna 2013 v rámci důchodové reformy vzniká nový II. pilíř, který má za následek nemožnost sjednání penzijního připojištění se státním příspěvkem a novou možnost uzavření důchodového spoření a doplňkového penzijního spoření.

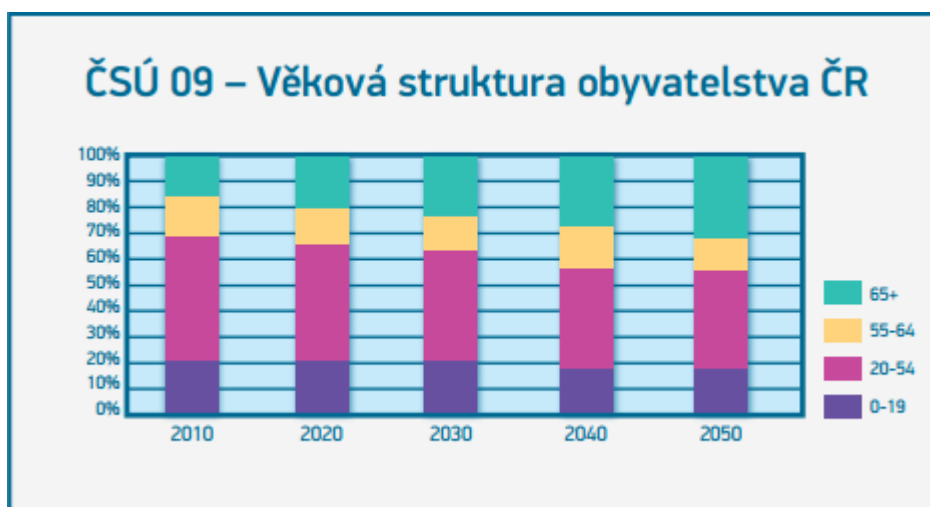
Obr. 2.3 – Důchodový systém od 1. ledna 2013

Zdroj:http://www.csas.cz/banka/appmanager/portal/penze?_nfpb=true&_pageLabel=penze_doc&docid=internet/cs/sc_7720.xml

V obou případech druhého a třetího pilíře se jedná o dobrovolné spoření založené ve vlastní vůli jedince za účelem dlouhodobého spoření pro zvýšení kvality života v důchodovém věku. Důvodem uvažování a vzniku důchodové reformy je obava z demografického vývoje, jelikož v České republice klesá počet občanů v produktivním věku a zvyšuje se střední délka života 65letého obyvatelstva viz Obr. 2.1. Dochází k prodlužování doby výplaty penze a poklesu pracujících osob na počet penzistů.

Obr. 2.4 –Věková struktura obyvatelstva ČR v desetiletích 2010 - 2050

Zdroj: http://www.mfer.cz/cps/rde/xbcr/mfer/Duch_ref_w1_Manual-2013_pdf.pdf

a) III. pilíř – doplňkové penzijní spoření

Od roku 1994 do konce roku 2012 tedy do uvedení v platnost důchodové reformy platil český důchodový systém skládající se z prvního pilíře, kterým jsou stávající starobní důchody a z třetího pilíře z penzijního připojištění se státním příspěvkem. Jednalo se o smluvní dohodu mezi účastníkem a penzijní společností na sjednanou částku, která v určitém rozmezí, které stanovil zákon č. 42/1994 Sb., upravující penzijní připojištění v platném znění, byla navyšována o státní příspěvek. Dále byla možnost snížit si dle zákonem stanovených podmínek základ daně a získat příspěvek od firmy či zaměstnavatele. Penzijní společnosti nebyly řízeny státem, tedy ani stát nenesl odpovědnost za tyto fondy, ale jednotlivé společnosti musely mít povolení od České národní banky pro výkon těchto služeb.

Od ledna 2013 se z penzijního připojištění se státním příspěvkem stává doplňkové penzijní připojištění, které je určeno pro fyzické osoby starší 18 let, které uzavrou s penzijní společností smlouvu o doplňkovém penzijním spoření. Účastník si může platit příspěvek na penzijní spoření pouze u jedné penzijní společnosti a to v minimální výši 100 Kč na jeden kalendářní měsíc. Za zaměstnance může platit jeho příspěvek, nebo jeho část zaměstnavatel, ale z této částky se neposkytuje státní příspěvek. Nárok na státní příspěvek má na každý kalendářní měsíc účastník, který platí příspěvek ve výši alespoň 300 Kč měsíčně. Je-li výše měsíčního příspěvku:

- 300 – 999 Kč, je výše měsíčního státního příspěvku 90 Kč a 20 % z částky přesahující 300 Kč,

- 1 000 Kč a více, je výše měsíčního státního příspěvku částka 230 Kč.

Tab. 2.1 – Výše státního příspěvku v letech 1994 až 2013

Vlastní vklad	Státní příspěvek v letech 1994 - 1999	Státní příspěvek v letech 2000 -2012	Státní příspěvek v roce 2013
100 Kč	40 Kč	50 Kč	-
200 Kč	72 Kč	90 Kč	-
300 Kč	96 Kč	120 Kč	90 Kč
400 Kč	112 Kč	140 Kč	110 Kč
500 Kč	120 Kč	150 Kč	130 Kč
600 Kč	120 Kč	150 Kč	150 Kč
700 Kč	120 Kč	150 Kč	170 Kč
800 Kč	120 Kč	150 Kč	190 Kč
900 Kč	120 Kč	150 Kč	210 Kč
1000 Kč	120 Kč	150 Kč	230 Kč

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných na internetových stránkách <http://duchodovareforma.mpsv.cz>

Vstup do III. pilíře je dobrovolný a lze z něj během celé doby spoření vystoupit.

Prostředky účastníka se použijí podle zákona č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření, na výplatu dávek:

- starobní penze na určenou dobu,
- invalidní penze na určenou dobu,
- jednorázové vyrovnání,
- odbytné,
- úhrada jednorázového pojistného pro doživotní penzi, nebo
- úhrada jednorázového pojistného pro penzi na přesně stanovenou dobu s přesně stanovenou výší důchodu.

U transformovaných fondů přetrvávají stejné podmínky jako dříve u penzijního připojištění se státním příspěvkem, tedy zůstává:

- garance nezáporného zhodnocení (minimálně nulové zhodnocení finančních prostředků),
- daňové úlevy ve výši maximálně 12 000 Kč,

- státní příspěvky (ve změněné výši – až 230 Kč ročně),
- příspěvky zaměstnavatele,
- výsluhová penze nebo jednorázové vyrovnání,
- výběr až poloviny naspořených peněz po 15 letech spoření nebo také kdykoliv poté.

Tento druh fondu se dal založit pouze do 30. listopadu 2012.

U účastnického fondu platí státní příspěvek, příspěvek zaměstnavatele i daňové úlevy, ale už není garance nezáporného zhodnocení, ale účastník může dosáhnout i vyšších výnosů než u transformovaných fondů. A nebudou vypláceny výsluhové a pozůstalostní penze. Každá penzijní společnost bude muset poskytovat konzervativní fond ze zákona a popřípadě další účastnické fondy a bude záležet jen na účastníkovi, kterou penzijní společnost a který účastnický fond si vybere.

Povinný konzervativní fond investuje do dluhopisů nebo obdobných cenných papírů, nástrojů peněžního trhu (např. pokladniční poukázky, obligace, spořicí účty, terminované vklady, atd.), jejichž emitentem je členský stát EU nebo členský stát OECD, dluhopisů vydávaných podílovým fondem a vkladů, se kterými je možno volně nakládat. Tento fond investuje maximálně 30 % hodnoty majetku do investičních nástrojů. Kromě tohoto povinného fondu, který musí každá penzijní společnost zabývající se poskytováním služeb souvisejících s III. pilířem nabízet, mohou poskytnout i další fondy které si zvolí, jako např. garantovaný účastnický fond, vyvážený účastnický fond, dynamický účastnický fond. Tyto druhy fondů se rozlišují především ve výši investovaných prostředků a s tím související výše rizikovitosti.

Naspořené peněžní prostředky v penzijním spoření a to jak v transformovaném fondu tak v účastnickém fondu se při smrti pojištěnce stávají předmětem dědictví. Pokud účastník určil ve smlouvě oprávněnou osobu stává se dědicem. Jestliže ve smlouvě tato oprávněná osoba nebyla určena, naspořené úspory budou předmětem dědického řízení, v případě, že výplata z těchto fondů je formou starobní penze na dobu určitou nebo invalidní penze na dobu určitou.

Penzijní společnost jsou akciové společnosti se sídlem na území České republiky a byly založeny za účelem shromažďování příspěvků účastníků, příspěvků od zaměstnavatelů a státních příspěvků za účelem jejich umístění do účastnických fondů, obhospodařování majetku ve fondech vyplácení dávek doplňkového penzijního spoření. K těmto činnostem jim

musí být uděleno povolení Českou národní bankou. A jejich počáteční kapitál musí činit nejméně 50 000 000 Kč.

b) II. pilíř – důchodové spoření

Důchodové spoření je dle zákona č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření, shromažďování a umísťování prostředků účastníka důchodového spoření do důchodových fondů obhospodařovaných penzijní společnostmi a převod prostředků účastníka.

Druhý pilíř důchodového systému je tvořen důchodovými fondy individuálních penzijních společností, které nabízí různé investiční fondy pro volbu různých strategií jednotlivých účastníků důchodového spoření.

Účastníkem se může podle § 2 zákona č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření stát fyzická osoba, která dosáhla věku 18 let, pokud uzavře s penzijní společností smlouvu o důchodovém spoření nejpozději do konce roku, ve kterém dosáhl 35 let. Výjimka nastává u osoby, která v roce 2013, přesáhla tuto věkovou hranici:

- je-li plátcem důchodového pojištění, může vstoupit do 2. pilíře nejpozději do konce června 2013 (později se jim tato možnost již nenaskytne),
- není-li plátcem důchodového pojištění a nemá přiznán starobní důchod, může se o vstupu do II. pilíře rozhodnout do 6 měsíců, od data kdy opět začne platit důchodové pojištění po 1. lednu 2013.

Je-li účastníkem důchodového spoření OSVČ neplatí zálohy na toto spoření. Pokud, ale dojde k založení důchodového spoření je OSVČ povinen tuto skutečnost oznámit OSSZ, nebo pokud začíná podnikat a má důchodové spoření musí tuto informaci poskytnout své místně příslušné OSSZ. Jestliže se OSVČ účastní důchodového spoření může spořit částku maximálně ve výši 100 000 Kč.

Sazba pojistného na toto spoření je 5 % ze základu pojistného, kdy ze závislé činnosti je dílčím základem součet vyměřovacích základů zaměstnance pro pojistné na důchodové pojištění a dílčím základem pojistného ze samostatně výdělečné činnosti je vyměřovací základ osoby samostatně výdělečně činné pro pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Kdy 3 % jsou odebrány z prvního povinného pilíře a 2 % si doplácí každý účastník navíc ze svého vyměřovacího základu. Pojistné se vypočte jako součin základu pojistného na důchodové spoření a sazby pojistného na důchodové spoření a týká se

období každého kalendářního roku.⁸ Peněžní prostředky odváděné na důchodové spoření jsou ukládány na vlastní účet pojištěnce.

Při volbě se lze rozhodnout mezi čtyřmi fondy s různou mírou rizika:

- důchodový fond státních dluhopisů, který investuje do dluhopisů, jejichž emitentem je ČR nebo ČNB, dluhopisů nebo obdobných cenných papírů, jejichž emitentem je členský stát EU nebo OECD, nástrojů peněžních trhů, jejichž emitentem je ČR nebo ČNB a další. Tento fond investuje alespoň 90 % hodnoty majetku. Fond je plně zajištěn proti měnovému riziku a nabízí stabilní zhodnocení a jistý výnos při minimálním riziku,
- konzervativní důchodový fond investuje do dluhopisů nebo obdobných cenných papírů, nástrojů peněžního trhu, které vydává členský stát EU nebo OECD, dluhopisů nebo obdobných cenných papírů, nástrojů peněžních trhů, jejichž rating patří mezi 5 nejlepších, atd. Konzervativní fond investuje maximálně 30 % hodnoty majetku. Fond je zajištěn proti měnovému riziku,
- vyvážený důchodový fond investuje do investičních nástrojů a vkladů, akcií nebo obdobných cenných papírů, cenných papírů vydávaných standardním nebo zahraničním standardním fondem. Investuje nejvýše 40 % hodnoty majetku a nejvýše 25 % hodnoty majetku nemusí být zajištěno proti měnovému riziku,
- dynamický důchodový fond investuje do investičních nástrojů a vkladů a akciových a obdobných cenných papírů. Může investovat až 80 % hodnoty majetku a 50 % hodnoty nemusí být zajištěno proti měnovému riziku. Tento fond nabízí vysoké zhodnocení vložených úspor při poměrně vysokém riziku.

Možnost čerpání peněžních prostředků z fondu z druhého pilíře důchodového spoření je:

- doživotní starobní důchod,
- doživotní starobní důchod s výplatou pozůstalostního důchodu po dobu 3 let,
- starobní důchod na 20 let.

⁸ Zákon č. 397/2012 Sb., o pojistném na důchodové spoření ze dne 7.1.2013

Vstup do II. pilíře je dobrovolný, ale nelze z něj později vystoupit. V situaci, kdy by došlo k úmrtí účastníka, stávají se prostředky předmětem řízení a to jak ve fázi spoření, tak ve fázi, kdy dochází k vyplácení naspořených peněžních prostředků. Jestliže jedinec zemře během doby spoření, dědí se všechny doposud naspořené prostředky:

- pokud je dědicem nezletilá osoba, vyplácí se jí sirotčí důchod po dobu 5 let,
- pokud je dědicem osoba starší 18 let a je účastníkem důchodového spoření II. pilíře, penzijní společnost převede naspořené peněžní prostředky rovné jeho dědickému podílu na důchodové spoření,
- pokud je dědicem osoba starší 18 let a není účastníkem důchodového spoření II. pilíře, vyplatí dědicovi jeho podíl jednorázově.

Jestliže k úmrtí účastníka dojde ve výplatní fázi, záleží na typu vyplácené dávky:

- u doživotního starobního důchodu se hodnota úspor nestává předmět dědictví,
- u doživotního starobního důchodu se sjednanou výplatou pozůstalostního důchodu po dobu 3 let penzijní společnost během 3 let vyplácí rentu jedné oprávněné osobě zvolenou zemřelým,
- u starobního důchodu na 20 let se celá nevyplacená hodnota naspořených peněžních prostředků stává předmětem dědictví.

2.3 Nemocenské pojištění

Organizaci a provádění nemocenského pojištění a úkoly a oprávnění nemocenského pojištění upravuje zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.

2.3.1 Účast na pojištění

Účast na pojištění se stejně jako u důchodového pojištění dělí na povinnou a dobrovolnou. Kdy povinná účast na pojištění je pro zaměstnance a dobrovolná pro OSVČ a zahraniční zaměstnance pracující na území České republiky ve prospěch zaměstnavatele, který má sídlo v zahraničí.

2.3.2 Dočasná pracovní neschopnost

Dočasná pracovní neschopnost je stav jedince, kdy pro důvody stanovené zákonem nemůže pojištěnec vykonávat dosavadní výdělečnou činnost nebo nemůže plnit povinnosti uchazeče o zaměstnání. Tato neschopnost se zkoumá pro každou výdělečnou činnost zvlášť.

Během dočasné pracovní neschopnosti je pojištěnec povinen trávit čas s výjimkou doby povolených vycházek v místě pobytu, které sdělí lékaři při vzniku dočasné pracovní neschopnosti. Doba a rozsah vyplývá ze zdravotního stavu jedince, maximálně v délce 6 hodin denně v době od 7 do 19 hodin. Dočasná pracovní neschopnost je ukončena pokud lékař stanoví, že zdravotní stav jedince je vhodný pro výkon výdělečné činnosti, došlo k ukončení lázeňské péče a další důvody definované zákonem.

O dočasnou pracovní neschopnost se nejedná pokud probíhá ošetřování pojištěnce v nočním sanatoriu a v době detoxikace po požití alkoholu, omamných nebo psychotropních látek.

2.3.3 Druhy dávek

Dávkami nemocenského pojištění jsou:

- nemocenské,
- ošetrovné,
- vyrovnávací příspěvek v těhotenství a v mateřství,
- peněžitá pomoc v mateřství.

a) Nemocenské

Je nejčastěji čerpanou dávkou nemocenského pojištění. Vyplácí se osobám, které byly uznány dočasně práce neschopnými k výkonu svého zaměstnání, popřípadě jim byla nařízena karanténa a trvá déle než 21 kalendářních dnů. Pracovní neschopnost je posuzována lékařem pro každou vykonávanou činnost samostatně. Nemocenské dávky jsou vypláceny od 22. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti a končí dnem rozhodnutí lékaře o ukončení pracovní neschopnosti.

Během prvních 21 kalendářních dnů dochází k výplatě náhrady mzdy. Tato náhrada náleží zaměstnancům v pracovním poměru nebo osobám zaměstnaným na základě dohody o pracovní činnosti. Tato náhrada se vyplácí pouze za pracovní dny a za stávky, za které by zaměstnanci příslušela mzda. Výše náhrady mzdy je 60 % průměrného redukovaného výdělku jako průměrný hrubý hodinový výdělek upravený dle redukčních hranic a vyplácí se od 4. do 21. dne pracovní neschopnosti zaměstnance.

Na tuto dávku nemá nárok pojištěnec u něhož se prokáže že si úmyslně přivodil poškození zdraví úrazem, nebo nemocí s následným vznikem pracovní neschopnosti. Dále

nemocenské nebude vyplaceno osobě, které v době pracovní neschopnosti vznikl nárok na výplatu starobního důchodu nebo u něj vznikla pracovní neschopnost v době útěku z místa vazby nebo z místa výkonu trestu odnětí svobody.

Může také dojít ke krácení dávky nemocenské a to v případě, kdy si pojištěnec přivodil pracovní neschopnost rvačkou, nešlo-li o sebeobranu nebo pomoc napadenému. Jedná-li se o následek opilosti, zneužití omamných prostředků nebo psychotropních látek a nebo při spáchání úmyslného trestného činu dochází ke krácení dávek na 50%.

b) Ošetřovné

Ošetřovné je dávka nemocenského pojištění, která náleží osobě pečující o jinou osobu, jedná-li se o nemocné dítě nebo jiného člena domácnosti, který si vyžaduje péči jiné osoby, za ušlou mzdu.

Nárok na ošetřovné má tedy zaměstnanec, který pečuje o nemocné nebo zraněné dítě do 10 let, jiného člena domácnosti, jehož zdravotní stav z důvodu nemoci nebo zranění vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby nebo pokud dítě do 10 let nemůže z důvodu havárie, epidemie nebo jiné nepředvídané události, docházet do školy.

Podpůrčí doba u ošetřovného je 9 kalendářních dnů a pokud jde o osamělého zaměstnance může být tato doba prodloužena na 16 kalendářních dnů u dítěte, které nedokončilo povinnou školní docházku. Ošetřovné se vyplácí po dobu skutečné doby ošetření.

Na tuto dávku nemá nárok zaměstnanec, který má nárok na výplatu peněžité pomoci v mateřství nebo rodičovský příspěvek a dále všechny OSVČ, příslušníci ozbrojených sborů, zaměstnanci pracující na základě dohody o pracovní činnosti, ...

Výše ošetřovného je 60 % denního vyměřovacího základu za každý kalendářní den. Tuto dávku vyplácí OSSZ od prvního dne nároku na tuto dávku.

c) Vyrovnávací příspěvek v těhotenství nebo v mateřství

Tato dávka se vyplácí těhotným ženám na základě lékařského doporučení a to z důvodu, že během těhotenství nemůžou ženy vykonávat všechna svá zaměstnání (např. sestry na infekčním oddělení). Dochází tedy k přeložení na jinou a to vhodnou práci, aby nedošlo k ohrožení plodu. Během tohoto přerazení může dojít k poklesu příjmu a z tohoto důvodu se vyplácí vyrovnávací příspěvek.

Nárok na vyrovnávací příspěvek má těhotná zaměstnankyně u svého zaměstnavatele, která je převedena na jinou práci, jelikož ta předešlá je zakázána vykonávat těhotným ženám, nebo je zakázána vykonávat matkám do konce 9 měsíce po porodu a tato práce ji ohrožuje na zdraví nebo mateřství, nebo ženám, které kojí a jsou převedeny na jinou práci.

Nárok na dávku nemá zaměstnankyně, která pracuje na základě dohody o pracovní činnosti, dobrovolné pracovnice pečovatelské služby či odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody zařazené do práce.

Vyplácí se za kalendářní dny v nichž trvalo převedení na jinou práci, ale nejdéle do 6 týdnů před stanoveným termínem porodu.

Výše dávky se stanoví jako rozdíl mezi vyměřovacím základem zjištěným ke dni převedení na jinou práci a průměrem započitatelných příjmů připadajícím na jeden kalendářní den v jednotlivých kalendářních měsících po převedení.

d) Peněžitá pomoc v mateřství

Peněžitá pomoc v mateřství je poskytována těhotné ženě a matce po porodu, nebo otci dítěte či manželovi ženy. Podmínkou získání této dávky je minimální doba pojištění pojištěnce 270 kalendářních dní v posledních dvou letech před dnem nástupu na peněžitou pomoc v mateřství.

Nárok na peněžitou pomoc v mateřství má žena, která porodila buď předčasně nebo nejdříve 8 týdnů před očekávaným dnem porodu. Pojištěnec, který si na základě rozhodnutí příslušného orgánu dítě osvojil, pojištěnec, který pečuje o dítě jehož matka zemřela, pojištěnec, který pečuje o dítě a je otcem nebo manželem ženy dítěte, která nemůže pečovat o dítě z důvodu závažného onemocnění a nemá nárok na výplatu peněžitě pomoci v mateřství a pojištěnec, který pečuje o dítě a je otcem nebo manželem ženy dítěte, která dítě porodila a uzavřel s matkou písemnou dohodu, o tom že bude o dítě pečovat.

Podpůrčí doba u peněžitě pomoci v mateřství činí:

- 28 týdnů u ženy, která dítě porodila,
- 37 týdnů u ženy, která porodila dvě a více dětí a splní podmínky pro tuto podpůrčí dobu,
- 22 týdnů, pokud pojištěnec převzal dítě do své péče a nahrazuje péči rodičů z důvodu úmrtí matky nebo vážného onemocnění matky,

- 31 týdnů u pojištěnce, který pečuje o dvě a více dětí a převzal dítě do své péče a nahrazuje péči rodičů z důvodu úmrtí matky nebo vážného onemocnění matky.

3 Sociální pojištění osob samostatně výdělečně činných v České republice

3.1 OSVČ

Podle zákona č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění je osobou samostatně výdělečně činnou ten, kdo vykonává samostatnou výdělečnou činnost nebo spolupracuje při výkonu samostatně výdělečné činnosti a lze na něj rozdělovat příjmy a výdaje.

Samostatně výdělečnou činnost lze vykonávat nejdříve po ukončení povinné školní docházky a dosažení 15 let věku. Za výkon samostatně výdělečné činnosti se považuje činnost vykonávaná na území i mimo území České republiky a je vykonávána na základě oprávnění vyplývajícího z českých právních předpisů.

Výkonem samostatné výdělečné činnosti se rozumí:

- podnikání v zemědělství, je-li fyzická osoba provozující zemědělskou výrobu evidována podle zvláštního zákona,
- provozování živnosti na základě oprávnění provozovat živnost podle zvláštního zákona,
- činnost společníka veřejné obchodní společnosti nebo komplementáře komanditní společnosti vykonávaná pro tuto společnost,
- výkon umělecké nebo jiné tvůrčí činnosti na základě autorskoprávních vztahů, pokud se podle prohlášení osoby konající tuto činnost jedná o soustavný výkon,
- výkon jiné činnosti konané výdělečně na základě oprávnění podle zvláštních předpisů, která není výše uvedena a výkon činnosti mandátáře konané na základě mandátní smlouvy uzavřené podle obchodního zákoníku; podmínkou zde je, že jsou tyto činnosti konány mimo vztah zakládající účast na nemocenském pojištění (nemocenské péči), a jde-li o činnost mandátáře, též to, že mandátní smlouva nebyla uzavřena v rámci jiné samostatné výdělečné činnosti,
- výkon jiných činností, vykonávaných vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení příjmu, pokud se podle prohlášení osoby konající tuto činnost jedná o soustavný výkon. Za výkon těchto činností se nepovažuje pronájem nemovitostí (jejich částí) a movitých věcí.

Od 1.1.2004 se samostatná výdělečná činnost rozděluje na hlavní samostatnou výdělečnou činnost a na vedlejší samostatnou výdělečnou činnost.

Za výkon hlavní činnost se rozumí veškerá činnost, která nespadá pod kategorii vedlejších činností, nebo pokud do této činnosti spadá, ale neprojeví vůli být OSVČ vedlejší a nebo je do 1. ledna 2011 účastna dobrovolného nemocenského pojištění. Poplatník vykonávající hlavní samostatně výdělečnou činnost je povinen, i přesto, že v daném zdaňovacím období dosáhne minimálního zisku popřípadě bude ve ztrátě, se účastnit důchodového pojištění v minimální výši.

Za vedlejší se samostatně výdělečná činnost se považuje osoba samostatně výdělečně činná, která provozuje svou SVČ a zároveň je zaměstnancem, kterému vzniká účast na nemocenském pojištění. Při tomto souběhu musí být splněna podmínka, že si poplatník v zaměstnání během jednoho zdaňovacího období vydělá minimálně 12násobek minimální mzdy, která v roce 2013 8 000 Kč, takže příjem ze zaměstnání za kalendářní rok musí být nejméně 96 000 Kč. Tato skutečnost se pro posouzení vedlejší činnosti zohledňuje za celé zdaňovací období. Druhá možnost výkonu vedlejší činnosti je v některých sociálně uznaných situacích. Sociální situace, které zakládají výkon vedlejší výdělečné činnosti, jsou tyto:

- osoba měla nárok na výplatu starobního nebo invalidního důchodu,
- osoba měla nárok na výplatu příspěvku při péči o blízkou nebo jinou osobu,
- osoba byla nezaopatřeným dítětem,
- osoba byla ve vazbě nebo výkonu trestu odnětí svobody déle než 3 kalendářní měsíce po sobě jdoucí,
- osoba měla nárok na výplatu rodičovského příspěvku.⁹

Činnost vedlejší je poplatníkovi uznána pouze pod podmínkou, že skutečnosti pro výkon vedlejší samostatně výdělečné činnosti oznámí příslušné okresní správě sociálního zabezpečení nejpozději v době podání Přehledu o příjmech a výdajích OSVČ za kalendářní rok, v kterém chce být považován za osobu samostatně výdělečně činnou vykonávající vedlejší SVČ. Tyto skutečnosti musí doložit nejpozději do konce kalendářního měsíce následujícího po měsíci podání Přehledu o příjmech a výdajích OSVČ. Tyto situace ve výkonu vedlejší samostatně výdělečné činnosti se posuzují v každém kalendářním měsíci a to

⁹ VANČUROVÁ, Alena a Stanislav KLAZAR. *Sociální a zdravotní pojištění – úvod do problematiky*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2008. 121 s. ISBN 978-80-7357-381-2.

tak, že výkon vedlejší činnosti vyplývající z výše uvedených sociálních situací musí trvat po dobu celého kalendářního měsíce. Potvrzení, které je poplatník povinen doložit jsou např. potvrzení o studiu, které si OSSZ není schopna dohledat ve své evidenci. Pokud OSVČ tyto potvrzení nedodá v požadovaném termínu, je automaticky považována za OSVČ ve výkonu hlavní činnosti a je povinna platit pojistné alespoň v minimální výši pro výkon hlavní SVČ.

3.2 Pojistné na sociální zabezpečení OSVČ

3.2.1 Ohlašovací povinnost

Povinnosti OSVČ upravuje zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů. OSVČ je povinna oznámit příslušné okresní správě sociálního zabezpečení den:

- zahájení (znovuzahájení) samostatné výdělečné činnosti nebo spolupráce při výkonu samostatné výdělečné činnosti s uvedením dne, od kterého je oprávněna tuto činnost vykonávat, spolupracující osoba je současně povinna oznámit též jméno, příjmení, trvalý pobyt a rodné číslo OSVČ, s níž spolupracuje, (viz příloha č. 2)
- ukončení samostatné výdělečné činnosti, (viz příloha č. 3)
- zániku oprávnění vykonávat samostatnou výdělečnou činnost,
- od kterého jí byl pozastaven výkon samostatné výdělečné činnosti,
- od kterého nemá nárok na výplatu starobního, invalidního důchodu, rodičovského příspěvku, přestala vykonávat vojenskou službu, přestala být nezaopatřeným dítětem, nebo byla propuštěna z vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody trávající déle než tři kalendářní měsíce, pokud ohlásila a doložila vznik těchto skutečností pro účely výkonu vedlejší samostatné výdělečné činnosti.

Výše uvedené povinnosti je OSVČ povinna splnit nejpozději do osmého dne kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž nastala skutečnost, která zakládá tuto povinnost. Pokud OSVČ nesplní svou ohlašovací povinnost může být pokutována až ve výši 10 000 Kč.

Místní příslušnost okresní správy sociálního zabezpečení se řídí místem trvalého pobytu osoby samostatně výdělečně činné. Nemá-li OSVČ místo trvalého na území České republiky, řídí se místní příslušnost místem výkonu samostatné výdělečné činnosti. V případě, že je samostatná výdělečná činnost vykonávána na několika místech, je místně příslušná ta OSSZ, v jejímž obvodu podle prohlášení OSVČ převažuje výkon samostatné výdělečné

činnosti. Pokud OSVČ změní své trvalé bydliště, je povinna tuto skutečnost neprodleně oznámit své OSSZ, která převede veškeré důležité údaje a dokumentaci nově místně příslušné OSSZ.

3.2.2 Vyměřovací základ

Příslušným rozhodným obdobím pro určování vyměřovacího základu u OSVČ je kalendářní rok. Vyměřovacím základem osoby samostatně výdělečně činné pro pojistné na důchodovém pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, dle zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, je částka, kterou si určí, ne však méně než 50 % daňového základu ze samostatné výdělečné činnosti dosaženého v kalendářním roce, za který se pojistné platí. Daňovým základem se pro účely tohoto zákona rozumí základ daně nebo dílčí základ daně stanovený podle § 7 zákona o daních z příjmů, z příjmů z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti po úpravě dle § 5 a § 23 zákona o daních z příjmů. Pro OSVČ, které nevedou účetnictví je vyměřovacím základem 50% z částky, o kterou příjmy ze SVČ přesáhnou výdaje na dosažení udržení a zajištění příjmů.

a) Minimální vyměřovací základ

Osoba samostatně výdělečně činná si může určit výši vyměřovacího základu v libovolné výši nad stanovenou hranici minimálního vyměřovacího základu. Minimální měsíční vyměřovací základ OSVČ, která vykonávala jen hlavní SVČ je v roce 2013 6 471 Kč, což se rovná 25 % z průměrné měsíční mzdy, která v roce 2013 činí 25 884 Kč. Pro porovnání v roce 2012 byl minimální měsíční vyměřovací základ OSVČ vykonávající jen hlavní činnost 6 285 Kč a průměrná měsíční mzda byla 25 137 Kč. U OSVČ, která vykonávala jen vedlejší SVČ je v roce 2013 minimální vyměřovací základ 2 589 Kč a v roce 2012 byl 2 514 Kč a tyto částky se rovnají 10 % z průměrné měsíční mzdy v daném roce.

Tab. 3.1 – Minimální vyměřovací základ důchodového pojištění

	OSVČ vykonávající hlavní činnost		OSVČ vykonávající vedlejší činnost	
	2012	2013	2012	2013
Průměrná mzda	25 137	25 844	25 137	25 844
Minimální VZ pro důchodové pojištění	6 285	6 471	2 514	2 589
Minimální zálohy pro důchodové pojištění	1 836	1 890	735	756

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných na <http://www.cssz.cz/cz>

Pokud jde o OSVČ, která je účastna II. pilíři důchodového spoření, jsou její minimální zálohy pro důchodové pojištění nižší. Toto snížení je zapříčiněno, poklesem sazby důchodového pojištění, která se ze stávajících 29,2 % snižuje na 26,2 %, více k tomuto tématu nalezneme v kapitole 2.2.8 Důchodové a penzijní spoření. Je-li tedy OSVČ účastna na důchodovém spoření bude v roce 2013 místo 1 890 Kč odvádět své OSSZ pouze 1 696 Kč a zbylých 323 Kč připadne finančnímu úřadu. OSVČ, která vykonává vedlejší samostatně výdělečnou činnost běžně odvádí v roce 2013 756 Kč, s účasti v II. pilíři odvede 679 Kč OSSZ a 128 Kč na účet finančního úřadu.

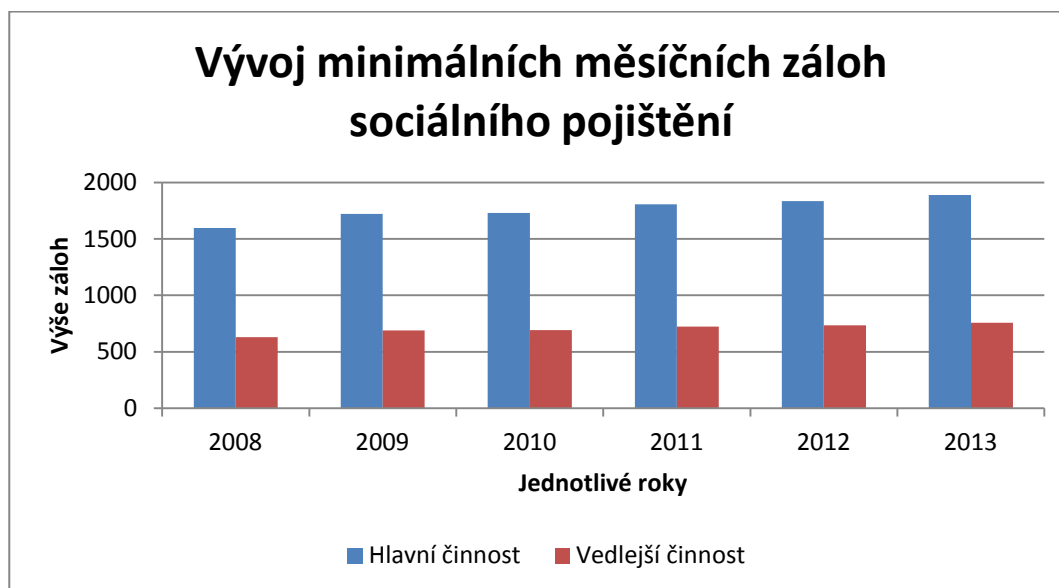
Tab. 3.2 – Výše záloh odváděných OSVČ při účasti v II. pilíři důchodového spoření

	OSVČ vykonávající hlavní samostatně výdělečnou činnost		OSVČ vykonávající vedlejší samostatně výdělečnou činnost	
	Odvod OSSZ	Spoření ve II. pilíři	Odvod OSSZ	Spoření ve II. pilíři
Do měsíce podání přehledu za rok 2012	1 836 Kč	-	735 Kč	-
Při účasti na důchodovém spoření	1 647 Kč	315 Kč	659 Kč	127 Kč
Od měsíce podání přehledu za rok 2012	1 890 Kč	-	756 Kč	-
Při účasti na důchodovém spoření	1 696 Kč	323 Kč	679 Kč	128 Kč

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných na <http://www.pfcp.cz/>

Minimální roční vyměřovací základ se stanoví jaká součin počtu kalendářních měsíců v nichž byla vykonávána hlavní nebo vedlejší samostatná výdělečná činnost a minimálního měsíčního vyměřovacího základu. Kalendářní měsíce, které se nezapočítávají do počtu měsíců pro výpočet minimálního ročního vyměřovacího základu jsou ty, kdy OSVČ měla po celý kalendářní měsíc nárok na nemocenskou, nebo peněžitou pomoc v mateřství vyplácenou z nemocenského pojištění OSVČ, nebo vůbec osobou samostatně výdělečně činou nebyla.

Graf 3.1 – Vývoj minimálních měsíčních záloh sociálního pojištění

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných na <http://www.euroekonom.cz/>

Minimálním měsíčním vyměřovacím základem pro nemocenské pojištění, ke kterému se může OSVČ dobrovolně přihlásit je 5 000 Kč a z toho pojistné činí 115 Kč. Tyto částky jsou shodné jako v roce 2012. Pokud se ale rozhodne platit nemocenské pojištění, nesmí mít vyšší měsíční základ než měsíční vyměřovací základ pro výpočet důchodového pojištění.

Tab. 3.3 – Minimální vyměřovací základ nemocenského pojištění

	OSVČ vykonávající hlavní činnost		OSVČ vykonávající vedlejší činnost	
	2012	2013	2012	2013
Minimální VZ nemocenského pojištění	5 000	5 000	-	-
Minimální nemocenské pojištění	115	115	-	-

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných na <http://www.cssz.cz/cz>

b) Maximální vyměřovací základ

Maximálním vyměřovacím základem OSVČ je pro účely pojistného pro rok 2013 1 242 432 Kč. Tato částka je stanovena jako 48násobek průměrné měsíční mzdy. Pro rok 2012 platilo stejné stanovení částky jako v roce 2013 s rozdílnou průměrnou měsíční mzdou a tedy výše maximálního vyměřovacího základu byla 1 206 576 Kč.

Tab. 3.4 – Maximální vyměřovací základ důchodového pojištění

	OSVČ vykonávající hlavní činnost		OSVČ vykonávající vedlejší činnost	
	2012	2013	2012	2013
Průměrná mzda	25 137	25 844	25 137	25 844
Maximální VZ pro důchodové pojištění	1 206 576	1 242 432	1 206 576	1 242 432

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných na <http://www.cssz.cz/cz>

Přesáhne-li vyměřovací základ částku stanoveného maximálního vyměřovacího základu pro daný rok, odvede podnikatel pojistné z částky do maxima a z přesahující částky už pojistné neodvádí.

Maximální částka pro pojistné na nemocenské pojištění vychází ze stejného základu jako důchodové pojištění. V roce 2013 je maximální měsíční vyměřovací základ ve výši 1/12 z částky 1 242 432 Kč. Nejvíce může tedy OSVČ zaplatit měsíčně na nemocenském pojištění 2 382 Kč.

3.2.3 Sazby pojistného

Sazby pojistného u osoby samostatně výdělečně činné podle § 7 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, jsou:

- 29,2 % z vyměřovacího základu, z toho 28 % na důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti, jde-li o osobu samostatně výdělečně činnou účastnou důchodového pojištění,
- 2,3 % z vyměřovacího základu, jde-li o osobu samostatně výdělečně činnou účastnou nemocenského pojištění,
- u osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění 28 % z vyměřovacího základu.

Sazby pojistného se zaokrouhlují na celé koruny nahoru.

Je-li osoba samostatně výdělečně činná účastná druhého pilíře dochází k úpravě sazeb a odváděného pojistného. Jak je popsáno v kapitola 2.2.8 Důchodové a penzijní spoření, odvádí 3 % ze vyměřovacího základu a další 2 % si doplácí sám. Okresní správě sociálního zabezpečení odvede podnikatel 26,2 %, zbylé 3 % odvede příslušnému finančnímu úřadu spolu s 2 % hrazenými z vlastních zdrojů, který celých 5 % převede penzijní společnosti na účet účastníka.

3.2.4 Platba pojistného

Osoba samostatně výdělečně činná je dle zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, povinna odvádět pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na nemocenské pojištění na účet příslušné okresní správy sociálního zabezpečení. Osoba samostatně výdělečně činná je povinna platit dle stanovených podmínek buď pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, nebo zálohy na pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a doplatek na pojistném na důchodovém pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Toto pojistné je splatné do 20. dne následujícího kalendářního měsíce. OSVČ hlavní je povinna platit důchodové pojištění vždy a za všechny měsíce v nichž je považována za OSVČ s výjimkou měsíců v nichž po celou dobu pobírala nemocenské dávky nebo peněžitou pomoc v mateřství z nemocenského pojištění OSVČ. OSVČ vedlejší platí důchodové pojištění za podmínky překročení stanovené výše příjmů nebo pokud se sama dobrovolně k důchodovému pojištění přihlásí.

Pokud se OSVČ přihlásí k nemocenskému pojištění, stává se automaticky osobou hlavní i když splňuje podmínky pro výkon vedlejší činnosti a pojistné na nemocenské pojištění je povinen platit odděleně od plateb na důchodové pojištění. Pokud se k nemocenskému pojištění nepřihlásí nemá nárok na výplatu nemocenských dávek a peněžité pomoci v mateřství.

3.2.5 Zálohy na pojistné

Kdo má podnikání jako hlavní samostatně výdělečnou činnost je povinen vždy platit zálohy bez ohledu na výši příjmu, na rozdíl od osoby vykonávající SVČ vedlejší, která platí zálohy pouze v případě překročení výše daňového základu v minulém kalendářním roce, která

zakládá povinnost účastnit se na důchodovém pojištění, nebo se k důchodovému pojištění přihlásí dobrovolně.

Záloha na důchodové pojištění se platí za kalendářní měsíc a je splatná od 1. do 20. dne kalendářního měsíce následujícím po kalendářním měsíci, ve kterém se záloha platí. Doplatek na důchodovém pojištění se platí nejpozději do osmého dne po dni, ve kterém byl podán Přehled o příjmech a výdajích OSVČ za předchozí kalendářní rok. Veškeré platby se platí na účty příslušné OSSZ, které jsou vedeny u ČNB.

Výše minimálních záloh u osoby vykonávající hlavní činnost je pro rok 2013 částka 1890 Kč. V roce 2012 podnikatelé museli na zálohách zaplatit minimálně 1836 Kč měsíčně.

OSVČ vykonávající vedlejší SVČ je povinna platit pojistné na důchodové pojištění ve formě záloh v kalendářním roce v době kdy podnikala a její výsledek hospodaření z podnikání dosáhl v kalendářním roce rozhodné částky, která se rovná 2,4násobku průměrné mzdy. Pro rok 2013 je tato částka 62 026 Kč, v roce 2012 byla 60 329 Kč. Pokud tuto rozhodnou částku osoba vedlejší přesáhne je povinna platit zálohy nejméně v minimální výši a to pro rok 2013 756 Kč měsíčně v roce 2012 to bylo 735 Kč měsíčně.

3.3 Přehled o příjmech a výdajích OSVČ

OSVČ, která vykonávala SVČ je povinna podat Přehled o příjmech a výdajích OSVČ za daný rok, nejpozději do jednoho měsíce od data podání daňového přiznání, které je stanoveno v zákoně č. 280/2009 Sb., daňový řád. Daňové přiznání se podává nejpozději do 3 měsíců po uplynutí zdaňovacího období, u subjektů, kterým daňové přiznání zpracovává daňový poradce, se přiznání podává nejpozději do 6 měsíců po uplynutí zdaňovacího období. U OSVČ, která nemá povinnost podávat daňové přiznání je termín pro odevzdání přehledu o příjmech a výdajích OSVČ 31.7. daného roku.

Přehled o příjmech a výdajích (Příloha č. 4) slouží k určení částky, která se má za daný rok na pojistném zaplatit, ta je stanovena z daňového základu ze SVČ, který byl dosažen v daném roce, za který se přehled podává. Kromě této částky, se stanoví i výše záloh na pojistné na další kalendářní rok a určí se výše doplatku nebo přeplatku na zaplacených zálohách za rok, v kterém přehled podávám. Při nesplnění povinnosti podání přehledu může OSSZ uložit OSVČ pokutu ve výši do 20 000 Kč a při opětovném nesplnění až 100 000 Kč.

3.4 Důchody a dávky nemocenského pojištění OSVČ

U OSVČ jsou podmínky získání důchodu totožné se zaměstnancem, tedy důležité pro získání důchodu je dosažení důchodového věku a získání potřebné doby pojištění jak již bylo zmíněno v 2. kapitole. Změna nastává když OSVČ pobírá důchod a pracuje. U individuálního vdoveckého, vdovského, sirotčího či řádného starobního důchodu to nemá vliv, v případě předčasného starobního důchodu může vykonávat SVČ jen v případě vedlejší činnosti. Nesmí tedy přesáhnout rozhodnou částku, která zakládá povinnost podílet se na důchodovém pojištění.

U nemocenského pojištění se OSVČ vyplácí pouze nemocenské dávky a peněžitá pomoc v mateřství. Pro nárok na nemocenskou dávku musí být podnikatel pojištěn alespoň 3 kalendářní měsíce před dnem vzniku nemoci, tedy dne kdy lékař uzná OSVČ dočasně práce neschopným. Při nároku na PPM musí být OSVČ účasten na nemocenském pojištění po dobu posledních dvou let alespoň 270 dnů a po dobu jednoho roku před nárokem na dávku alespoň 180 dnů. Po dobu nemoci nebo pobírání dávek PPM nesmí OSVČ osobně vykonávat výdělečnou činnost.

4 Praktická aplikace sociálního pojištění osob samostatně výdělečně činných

4.1 Výpočet výše sociálního pojištění

Sociální pojištění se počítá z vyměřovacího základu, ten stanovíme:

$$VZ \text{ pro } SP = ZD \cdot 50 \% \quad (4.1)$$

Pokud tento vyměřovací základ přesáhne minimální vyměřovací základ pokračujeme ve výpočtu, pokud ne použijeme VZ minimální.

$$SP = VZ \cdot 29,2 \% \quad (4.2)$$

Vyměřovací základ a výše záloh:

Tab. 4.1 – Vyměřovací základy a zálohy

	OSVČ vykonávající hlavní činnost		OSVČ vykonávající vedlejší činnost	
	2012	2013	2012	2013
Průměrná mzda	25 137	25 844	25 137	25 844
Minimální měsíční VZ pro důchodové pojištění	6 285	6 471	2 514	2 589
Minimální měsíční zálohy pro důchodové pojištění	1 836	1 890	735	756
Maximální roční VZ pro důchodové pojištění	1 206 576	1 242 432	1 206 576	1 242 432
Minimální měsíční VZ nemocenského pojištění	5 000	5 000	-	-
Minimální měsíční nemocenské pojištění	115	115	-	-

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných na <http://www.cssz.cz/cz>

Rozhodné částky pro platbu pojistného a záloh na sociální pojištění u OSVČ vykonávající vedlejší činnost:

Tab. 4.2 – Rozhodné částky u vedlejší činnosti

	2012	2013
Rozhodná částka	60 329	62 026

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných na <http://www.cssz.cz/cz>

Zadání příkladu č. 1:

OSVČ má základ daně v roce 2012 38 000 Kč a pro svou podnikatelskou činnost splňuje podmínky, pro výkon vedlejší činnosti. V roce 2012 neplatil zálohy na sociální pojištění.

Jelikož podnikatel nedosáhl rozhodné částky za rok 2012 nebude platit zálohy na pojistné v roce 2013 a nevznikne mu ani doplatek na sociální pojištění v roce 2012.

Zadání příkladu č. 2:

OSVČ má příjmy ze závislé činnosti, splňuje tak podmínku pro výkon vedlejší činnosti. Z podnikatelské činnosti má ZD 120 000 Kč. V roce 2012 zálohy na pojištění neplatil.

$$\text{Vyměřovací základ} = 120\,000 \cdot 50\% = 60\,000 \text{ Kč}$$

$$\text{SP v roce 2012} = 60\,000 \cdot 29,2\% = 17\,520 \text{ Kč}$$

$$\text{Zálohy na SP v roce 2013} = 17\,520 \div 12 = 1\,460 \text{ Kč}$$

$$\text{Doplatek za SP v roce 2012} = 17\,520 - 0 = 17\,520 \text{ Kč}$$

Jako OSVČ, která vykonává vedlejší činnost a neodváděla v roce 2012 zálohy na pojištění musí doplatit za rok 2012 17 520 Kč a v roce 2013 mu vzniká povinnost platit zálohy na pojištění v roce 2013 ve výši 1 460 Kč.

Zadání příkladu č. 3:

OSVČ vykonávající hlavní podnikatelskou činnost má ZD z podnikání 80 000 Kč. Zálohy na pojistné v roce 2012 byly placeny v minimální výši.

$$\text{Vyměřovací základ} = 80\,000 \cdot 50\% = 40\,000 \text{ Kč}$$

$$\text{SP v roce 2012} = 75\,420 \cdot 29,2\% = 22\,032 \text{ Kč}$$

$$\text{Zálohy na SP v roce 2013} = 22\,032 \div 12 = 1\,836 \text{ Kč} \rightarrow 1\,890 \text{ Kč}$$

$$\text{Doplatek za SP v roce 2012} = 0 \text{ Kč}$$

V roce 2012 nevznikne podnikateli doplatek na sociálním pojištění, protože zálohy v roce 2012 platil v minimální výši a v roce 2013 bude platit opět zálohy na sociální pojištění v minimální výši.

Zadání příkladu č. 4:

OSVČ v roce 2012 měla ZD ve výši 200 000 Kč. Zálohy na sociální pojištění v roce 2012 byly 24 300 Kč.

$$\text{Vyměřovací základ} = 200\,000 \cdot 50\% = 100\,000 \text{ Kč}$$

$$\text{SP v roce 2012} = 100\,000 \cdot 29,2\% = 29\,200 \text{ Kč}$$

$$\text{Zálohy na SP v roce 2013} = 29\,200 \div 12 = 2\,434 \text{ Kč}$$

$$\text{Doplatek za SP v roce 2012} = 29\,200 - 24\,300 = 4\,900 \text{ Kč}$$

I přes placení záloh v roce 2012 vzniká podnikateli doplatek na sociálním pojištění ve výši 4 900 Kč, který je rozdílem mezi výši sociálního pojištění za rok 2012 a zaplacenými zálohami na sociálním pojištění v roce 2012.

Zadání příklad č. 5:

Podnikatel provozující hlavní činnost v roce 2012 ve výkonu své podnikatelské činnosti dosáhl ztráty 100 000 Kč. Zálohy na sociální pojištění hradil v minimální výši.

$$\text{Vyměřovací základ} = 75\,420 \text{ Kč}$$

$$\text{SP v roce 2012} = 75\,420 \cdot 29,2\% = 22\,023 \text{ Kč}$$

$$\text{Zálohy na SP v roce 2013} = 1\,890 \text{ Kč}$$

$$\text{Doplatek za SP v roce 2012} = 0 \text{ Kč}$$

OSVČ i přesto že dosáhla ztráty, musí při výkonu hlavní činnosti vždy odvádět sociální pojištění z minimálního vyměřovacího základu. Zálohy v roce 2013 budou v minimální výši a doplatek na sociálním pojištění za rok 2012 podnikateli nevznikne jelikož platit zálohy v minimální výši během roku 2012.

Zadání příkladu č. 6:

OSVČ vykonávající hlavní činnost dosáhla ZD za rok 2012 2 500 000 Kč. Zálohy v roce 2012 platil v minimální výši.

$$\text{Vyměřovací základ} = 2\,500\,000 \cdot 50\% = 1\,250\,000 \text{ Kč} \rightarrow 1\,206\,576 \text{ Kč}$$

$$\text{SP v roce 2012} = 1\,206\,576 \cdot 29,2\% = 352\,321 \text{ Kč}$$

$$\text{Zálohy na SP v roce 2013} = 352\,321 \div 12 = 29\,361 \text{ Kč}$$

$$\text{Doplatek za SP v roce 2012} = 352\,321 - 22\,032 = 330\,300 \text{ Kč}$$

Dosáhl podnikatel základu daně 2 500 000 Kč, z kterého by byl vyměřovací základ 1 250 000 Kč, bude sociální pojištění počítat z částky 1 206 576 Kč. Tato částka je rovna maximálnímu vyměřovacímu základu pro rok 2012.

4.1.1 Účtování

	MD	D
Předpis zálohy na sociální pojištění	526	336
Úhrada sociální pojištění	336	221 (211)
Přepis penále za nezaplacené SP	545	336

Pro účet 336 – Zúčtování s institucemi sociálního zabezpečení a zdravotního pojištění se zavádí v účetnictví analytická evidence pro rozdělení sociálního a zdravotního pojištění. Účty 526 – Sociální náklady individuálního podnikatele a 545 – Ostatní pokuty a penále jsou daňově neuznatelnými a podle zákona č. 586/1992 Sb. o daních z příjmů v platném znění, jsou připočitatelnými položkami.

4.2 Výpočet výše nemocenských dávek v době dočasné pracovní neschopnosti a výše peněžité pomoci v mateřství poskytovaných OSSZ

V prvních 21. kalendářních dnech OSVČ nenáleží dávka z nemocenského pojištění. Od 22. dne poskytuje tyto dávky OSSZ a to za každý kalendářní den trvání dočasné pracovní neschopnosti pokud byl účasten nemocenského pojištění po dobu alespoň 3 měsíců bezprostředně před vznikem pracovní neschopnosti.

Výše náhrady činí 60 % z redukovaného denního vyměřovacího základu, který je upraven dle redukčních hranic. Tento základ se upravuje ve třech hranicích:

Tab. 4.3 – Redukční hranice u nemocenských dávek

Redukční hranice	Částka denního vyměřovacího základu (Kč)	Redukce
1. redukční hranice	0 Kč – 863Kč	90 %
2. redukční hranice	863 Kč – 1295 Kč	60 %
3. redukční hranice	1295 Kč – 2589 Kč	30 %

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných na <http://www.cssz.cz/cz>

K částce nad 2 589 Kč se již nepřihlíží.

V roce 2012 činila 1. redukční hranice 838 Kč, 2. redukční hranice 1 257 Kč, 3. redukční hranice 2 514 Kč.

Pokud si dočasnou pracovní neschopnost způsobí jedinec zaviněnou rvačkou, nejde-li ovšem o sebeobranu nebo dojde ke zranění v opilosti nebo pod vlivem psychotropických látek poskytuje se náhrada ve výši 50 %.

Výše peněžité pomoci v mateřství činí 70 % z redukovaného vyměřovacího základu za splnění podmínek pro výplatu této dávky uvedené v předcházející kapitole týkající se peněžité pomoci v mateřství.

Pro výpočet základu pro PPM používáme také 3 redukční hranice:

Tab. 4.4 – Redukční hranice u PPM

Redukční hranice	Částka denního vyměřovacího základu (Kč)	Redukce
1. redukční hranice	0 Kč – 863Kč	100 %
2. redukční hranice	863 Kč – 1295 Kč	60 %
3. redukční hranice	1295 Kč – 2589 Kč	30 %

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných na <http://www.cssz.cz/cz>

Zadání příkladu č. 1:

Podnikatel OSVČ vykonávající hlavní činnost odvádí zálohy na důchodové pojištění v minimální výši a na nemocenské pojištění odvádí měsíční pojistné ve výši 115 Kč. Jeho začátek nemoci je od 3. ledna 2013 a účast na pojištění začala 1. ledna 2012. V období placení nemocenských dávek nebyly uplatněny dávky z nemocenského pojištění.

Rozhodným obdobím pro výpočet dávky nemocenského pojištění je celý kalendářní rok v období od ledna do prosince 2012.

$$\text{Vyměřovací základ} = 6\,285 \cdot 12 = 75\,420 \text{ Kč}$$

$$\text{Denní vyměřovací základ} = 75\,420 \div 365 = 206,63 \text{ Kč}$$

Pomocí redukčních hranic upravíme denní vyměřovací základ, který ve výši 206,63 Kč spadá do první redukční hranice, tedy redukovaný denní vyměřovací základ je 90 % z částky 206,63 Kč a jeho výše je 186 Kč.

$$\text{Redukovaný denní vyměřovací základ} = 206,63 \cdot 90 \% = 185,967 = 186 \text{ Kč}$$

$$\text{Výše náhrady} = 186 \cdot 60 \% = 111,6 = 112 \text{ Kč}$$

Od 22. kalendářního dne dostane OSVČ za každý kalendářní den 112 Kč.

Zadání příkladu č. 2:

Podnikatel OSVČ vykonávající hlavní činnost odvádí zálohy na důchodové pojištění z měsíčního vyměřovacího základu 8 695 Kč a na nemocenské pojištění odvádí měsíční pojistné ve výši 200 Kč. Jeho začátek nemoci je od 6. dubna 2013 a účast na pojištění začala 1. ledna 2013. V rozhodném období nebylo placeno nemocenské pojištění v době od dubna do prosince 2012.

$$\text{Vyměřovací základ} = 8\,695 \cdot 3 = 26\,085 \text{ Kč}$$

$$\text{Denní vyměřovací základ} = 26\,085 \div 3 = 8\,695 \text{ Kč}$$

$$\text{Redukovaný denní vyměřovací základ} = 8\,695 \cdot 90 \% = 7\,825,5 = 7\,826 \text{ Kč}$$

$$\text{Výše náhrady} = 7\,826 \cdot 60 \% = 4\,695,6 = 4\,696 \text{ Kč}$$

Denní dávka nemocenského pojištění bude od 22. dne dočasné pracovní neschopnosti 4 696 Kč za každý kalendářní den.

Zadání příkladu č. 3:

Podnikatel OSVČ vykonávající hlavní činnost odvádí zálohy na důchodové pojištění z vyměřovacího základu 29 960 Kč. Jeho začátek nemoci je od 22. dubna 2013 a účast na pojištění začala 1. ledna 2012. V rozhodném období nebyly vypláceny dávky nemocenského pojištění a ve všech měsících bylo placeno nemocenské pojištění.

$$\text{Vyměřovací základ} = 29\,960 \cdot 12 = 359\,520 \text{ Kč}$$

$$\text{Denní vyměřovací základ} = 359\,520 \div 365 = 984,99 \text{ Kč}$$

$$\text{Redukovaný denní vyměřovací základ} = 984,99 \cdot 60 \% = 590,99 = 591 \text{ Kč}$$

$$\text{Výše náhrady} = 591 \cdot 60 \% = 354,6 = 355 \text{ Kč}$$

OSSZ vyplatí podnikateli za každý den, za který mu náleží dávka nemocenského pojištění 355 Kč.

Zadání příkladu č. 4:

OSVČ vykonávající hlavní činnost odvádí zálohy na důchodové pojištění v minimální výši a na nemocenské pojištění odvádí měsíční pojistné ve výši 115 Kč. Od 15. března 2013 má nárok na peněžitou pomoc v mateřství. V období placení nemocenských dávek nebyly uplatněny dávky z nemocenského pojištění.

$$\text{Vyměřovací základ} = 6\,285 \cdot 12 = 75\,420 \text{ Kč}$$

$$\text{Denní vyměřovací základ} = 75\,420 \div 365 = 206,63 \text{ Kč}$$

$$\text{Redukovaný denní vyměřovací základ} = 206,63 \cdot 100 \% = 206,63 = 207 \text{ Kč}$$

$$\text{Výše náhrady} = 207 \cdot 70 \% = 144,9 = 145 \text{ Kč}$$

$$\text{Vyplácená dávka za březen} = 145 \cdot 17 = 2\,465 \text{ Kč}$$

$$\text{Vyplácená dávka za další měsíc} = 145 \cdot 30 = 4\,350 \text{ Kč}$$

Podnikateli je vyplácena peněžitá pomoc v mateřství na každý den ve výši 145 Kč. V měsíci březnu má nárok na výplatu dávky pouze za 17 kalendářních dnů tedy ve výši 2 465 Kč. V dalším měsíci dubnu, který má 30 dnů má již nárok na dávku za každý tento den tedy ve výši 4 350 Kč.

4.3 Výpočet důchodů

Výsledný důchod se skládá ze základní výměry která pro rok 2013 je 2 330 Kč oproti roku 2012 kde byla 2 270 Kč a procentní výměry, která závisí na dosažených příjmech a počtu let pojištění. Rozhodným obdobím v roce 2013 je doba v rozmezí let 1986 – 2012, počet dnů v tomto období je 9 862 snížený o vyloučené doby, kterými je období pobírání nemocenského pojištění, doba pobírání invalidního důchodu 3. stupně, dobu výkonu základní vojenské služby, osobní péči o dítě do 4 let, dobu studia, dobu nezaměstnanosti, ...

Ročním vyměřovacím základem jsou skutečné dosažené vyměřovací základy za jednotlivé kalendářní roky v rozhodném období vynásobené koeficientem všeobecného vyměřovacího základu. Tento koeficient se určí pomocí všeobecných vyměřovacích základů stanovených MPSV a přepočítacího koeficientu, který taktéž stanoví MPSV.

Osobní vyměřovací základ je měsíční průměr ročních vyměřovacích základů za rozhodné období snížený o vyloučené doby.

Redukční hranice:

Tab. 4.5 – Redukční hranice důchodu

Redukční hranice		
1. redukční hranice	0 - 11 389 Kč	100 %
2. redukční hranice	11 389 - 30 026 Kč	27 %
3. redukční hranice	30 026 - 103 536 Kč	19 %

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných na <http://www.cssz.cz/cz>

Osobní vyměřovací základ přesahující 3. redukční hranici (103 536 Kč) se bude započítávat z 6 %.

Zadání příkladu č. 1

OSVČ má osobní vyměřovací základ 11 000 Kč a získal 40 let pojištění.

Osobní vyměřovací základ 11 000 Kč

Redukce do 11 389 Kč (ze 100 %) 11 000 Kč

Základní výměra důchodu 2 330 Kč

Procentní výměra $40 \cdot 1,5 = 60 \%$

Procentní výměra důchodu $11\,000 \cdot 60 \% = 6\,600 \text{ Kč}$

Měsíční důchod

$$2\,330 + 6\,600 = 8\,930 \text{ Kč}$$

Zadání příkladu č. 2

OSVČ má osobní vyměřovací základ 24 500 Kč a získal 40 let pojištění.

Osobní vyměřovací základ 24 500 Kč

Redukce do 11 389 Kč (ze 100 %) 11 389 K

Redukce do 30 026 Kč (z 27 %) 3 540 Kč

Redukovaný osobní VZ $11\,389 + 3\,540 = 14\,929 \text{ Kč}$

Základní výměra důchodu 2 330 Kč

Procentní výměra $40 \cdot 1,5 = 60 \%$

Procentní výměra důchodu $14\,929 \cdot 60 \% = 8\,958 \text{ Kč}$

Měsíční důchod $2\,330 + 8\,958 = 11\,288 \text{ Kč}$

Zadání příkladu č. 3:

OSVČ má osobní vyměřovací základ 40 000 Kč a získal 40 let pojištění.

Osobní vyměřovací základ 40 000 Kč

Redukce do 11 389 Kč (ze 100 %) 11 389 Kč

Redukce do 30 026 Kč (z 27 %) 5 032 Kč

Redukce do 103 536 Kč (z 19 %) 1 895 Kč

Redukovaný osobní VZ $11\,389 + 5\,032 + 1\,895 = 18\,317 \text{ Kč}$

Základní výměra důchodu 2 330 Kč

Procentní výměra $40 \cdot 1,5 \% = 60 \%$

Procentní výměra důchodu $18\,317 \cdot 60 \% = 10\,991 \text{ Kč}$

Měsíční důchod $2\,330 + 10\,991 = 13\,321 \text{ Kč}$

5 Závěr

Cílem bakalářské práce s názvem „Sociální pojištění osob samostatně výdělečně činných v České republice“ je podle platných právních předpisů k 1. 1. 2013 seskupení odborných informací týkající se problematiky sociálního pojištění osob samostatně výdělečně činných a jejich praktická aplikace na příkladech pro aktuální rok 2013 v České republice.

V druhé kapitole je popsán pojem sociálního pojištění z pohledu základního rozdělení a charakteristiky jednotlivých pojmů a dále pak jednotlivé důchody a nemocenské dávky vypláceny z tohoto pojištění. A také je v bakalářské práci podrobně popsána problematika důchodového a penzijního spoření.

Ve třetí kapitole se nachází převážná podstata cíle této bakalářské práce – zaměření sociálního pojištění na osoby samostatně výdělečně činné v roce 2013 s porovnáním s rokem 2012 popřípadě i dříve.

Ve čtvrté kapitole jsou aplikovány jednotlivé příklady týkající se důchodového a nemocenského pojištění na OSVČ v různých variantách a následně rozepsány jejich řešení.

V roce 2013 došlo k podstatným legislativním úpravám proti roku 2012. Jednou ze změn, která bývá velice častá v české legislativě, došlo k navýšení maximálního a minimálního vyměřovacího základu, který vychází z průměrné mzdy a ta s v České republice v roce 2013 také zvyšovala. Dále se zvyšovaly hranice příjmů pro povinnou účast na důchodovém pojištění OSVČ u osob, které vykonávají vedlejší samostatně výdělečnou činnost. U nemocenského pojištění došlo ke změně redukčních hranic pro výpočet dávek a to k navýšení těchto hodnot oproti roku 2012. I redukční hranice pro výpočet důchodů se zvyšoval.

Největší a nejaktuálnější změnou pro rok 2013 je změna struktury důchodového pojištění z dvou pilířového systému na tři pilířový. Dne 1. 1. 2013 vyšel v platnost zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření, který upravuje veškeré spoření mezi penzijními společnostmi a pojištěnci. Důvodem zavedení II. pilíře je úmysl zkvalitnění života obyvatelstva v důchodovém věku, ve smyslu zvýšení úspor, které budou vypláceny až po dosažení důchodového věku, nebo v některých případech o něco dříve. I přes vznik této reformy, která byla v České republice velice žádoucí, protože důchodový systém nepatří v ČR mezi nejsilnější, zatím neplní předpoklady vlády. Vznik reformy nenavodila mezi obyvatelstvem velký zájem, důchodové spoření si do poloviny dubna založilo pouhých 22 000

lidí to je rovno asi 4 % obyvatelstva a předpoklady byly mnohokrát vyšší. Nedůvěra tohoto systému je vyvolávána hned několika důvody. Nemožnost odstoupení od tohoto systému a vybrání celé naspořené částky v důchodovém věku najednou. Další pohled na toto spoření, které se nezamlouvá občanům je, že důchodové spoření jde proti prvnímu pilíři důchodového pojištění. U osob zúčastněných na II. pilíři se snižuje odváděná částka do státního rozpočtu o 3 %, z kterého jsou vypláceny veškeré důchody, což může mít za následek změnu výše stávajících důchodů vyplácených nynějším důchodcům, kteří do II. pilíře vstoupit už nemohou, popřípadě změnou sazeb daní, které povedou k zvýšení příjmu státního rozpočtu.

Informace potřebné k vypracování bakalářské práce byly čerpány ze znalostí získaných během studia na střední a vysoké škole, v odborné literatuře, na internetových stránkách a z aktuální legislativy.

Seznam použité literatury

Knihy:

ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální zabezpečení I*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. 352 s. ISBN 978-80-247-3724-9.

DUCHÁČKOVÁ, Eva. [i]Principy pojištění a pojišťovnictví[/i]. 3. vyd. Praha: Ekopress, 2009. 224 s. ISBN 978-80-86929-51-4.

KAHOUN, Vilém a kol. *Sociální zabezpečení – vybrané kapitoly*. Praha: Triton, 2009. 445 s. ISBN 978-80-7387-346-2.

VANČUROVÁ, Alena a Stanislav KLAZAR. *Sociální a zdravotní pojištění – úvod do problematiky*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2008. 121 s. ISBN 978-80-7357-381-2.

ŽENÍŠKOVÁ, Marta. [i]Pojistné na sociální zabezpečení zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ, dobrovolně důchodově pojištěných s komentářem a příklady k 1. 1. 2012[/i]. 4. vyd. Olomouc: ANAG, 2012. 151 s. ISBN 978-80-7263-735-5.

Příručka OSVČ pro oblast sociálního zabezpečení v roce 2012. Praha: Česká správa sociálního zabezpečení, 2012. 31 s. ISBN 978-80-87039-27-4.

Zákony:

zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení,

zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení,

zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů,

zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti,

zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením,

zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění,

zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění,

zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád,

zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření,

zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření,
zákon č. 397/2012 Sb., o pojistném na důchodové spoření.

Internetové zdroje:

<http://www.businessinfo.cz>

<http://www.cssz.cz>

<http://www.mpsv.cz>

<http://www.portal.gov.cz>

<http://www.podnikatel.cz>

<http://www.csob.cz>

<http://www.duchodovareforma.cz>

<http://www.duchodovareforma.mpsv.cz>

<http://www.mfcr.cz>

<http://www.finance.cz>

<http://www.euroekonom.cz>

Seznam zkratk

ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
EU	Evropská unie
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
OSSZ	okresní správa sociálního zabezpečení
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
PPM	peněžitá pomoc v mateřství
SVČ	samostatně výdělečná činnost
VZ	vyměřovací základ

Seznam tabulek

Tab. 2.1 – Výše státního příspěvku v letech 1994 až 2013

Tab. 3.1 – Minimální vyměřovací základ důchodového pojištění

Tab. 3.2 – Výše záloh odváděných OSVČ při účasti v II. pilíři důchodového spoření

Tab. 3.3 – Minimální vyměřovací základ nemocenského pojištění

Tab. 3.4 – Maximální vyměřovací základ důchodového pojištění

Tab. 4.1 – Vyměřovací základy a zálohy

Tab. 4.2 – Rozhodné částky u vedlejší činnosti

Tab. 4.3 – Redukční hranice u nemocenských dávek

Tab. 4.4 – Redukční hranice u PPM

Tab. 4.5 – Redukční hranice důchodu

Seznam obrázků

Obr. 2.1 – Jednotlivé části systému sociálního pojištění v ČR

Obr. 2.2 – Průměrná výše starobního důchod v České republice

Obr. 2.3 – Důchodový systém od 1. ledna 2013

Obr. 2.4 –Věková struktura obyvatelstva ČR v desetiletích 2010 - 2050

Seznam grafů

Graf 3.1 – Vývoj minimálních měsíčních záloh sociálního pojištění

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byl(a) seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 10.5.2013

Lada Vavrošová